



# LUCEAFĂRUL

## SUMAR

- |   |              |
|---|--------------|
| Despărțire (poezie) . . . . .                             | O. Goga      |
| Lupte (schiță) . . . . .                                  | Maria Cunțan |
| Călătorii în Grecia, I. . . . .                           | George Murnu |
| În bătrînul codru (poezie) . . . . .                      | Al. R. Naum  |
| Premiul Luceafărului: III. Din traful nostru              | **           |
| Tragedia omului (traducere) . . . . .                     | O. Goga      |
| La Veronica Micle (poezie) . . . . .                      | M. Cunțan    |
| Cronică și notițe. — Cărți și reviste. — Poșta redacției. |              |

Ecouri.

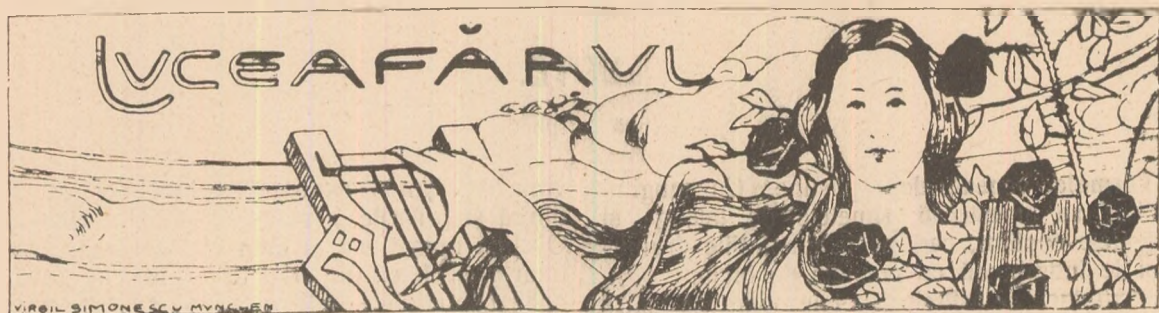
## Abonament.

Rugăm pe toți abonații noștri cari nu și-au achitat încă abonamentul, să binevoiască a ni-l trimite pînă la 1 Decembre, cînd va apărea numărul ultim din acest an.

Abonamentul se plătește înainte! Pe un an : 12 cor. ; pe  $\frac{1}{2}$  an : 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți numai pe un an : 7 cor. — În România : un an : 16 lei ;  $\frac{1}{2}$  an : 8 lei. Pentru preoți, învățători și studenții din România, numai pe un an 12 lei. — Un număr 50 bani, în România : 65 bani.

Autoriî romîni, cari doresc ca revista noastră să ia notă despre operele lor, sînt rugați a trimite redacției cîte un exemplar.

Mutîndu-se administrația în str. Zöldfa 7, rugăm să ni se trimită mandatele la această adresă.



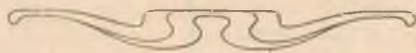
## Despărțire.

Ai moare nfiiorarea celăților de stela  
 Si înțelesul tainic al cîntecelor mele.  
 Se rupe tortul galben al razelor de lună,  
 Mor visurile albe ce-mi tremură pe strună.  
 Luceafărul clipirea în negură și-o frînge,  
 Lumina lui bolnavă se zbate și se stînge,  
 Si moare gănușa în pragul nopții sure  
 Si toată mîngăierea din zvonul de pădure.  
 Mor fluturii din zare și mor azi trandafirii,  
 Și curmă înțelesul azi toată vraja firii.

Cum se desjac prăpastii și-adîncul lor înghite  
 Strălucitoarea salbă a mullelor ispite.

Comoara înfășurîndu-și nădejdea pleacă 'n pripă,  
 De drum norocu-și găta pribeaga lui aripă,  
 Din mintea ntunecată jug grabnic rînduri-rînduri,  
 Ducîndu-și tot argintul, popoarele de gînduri  
 Și se împletește noapte din neguri jucăușe,  
 Cînd sufletul meu calcă pe-a viselor cenușe,  
 Drumeț cu ochii tulburii se duce fără țintă,  
 Amarul îl încinge și noaptea-l înveșmîntă  
 Si palima-l sugrumă cu brațele-î de fer. . .  
 — Sfirșit el îngenunche și zgribură de ger,  
 Cersînd din îngropata-î hlamidă de văpaie  
 Să-î mai trimiță o rază, domnița mea bălaie.

Octavian Goga



## LUPTE.

— Schiță din popor. —

Turmele veneau dela pășune. Cu mugitul vacilor se amestecau sunetele de talangă și strigătele copiilor, cari pe la răspintiile drumurilor le întimpinau cu pocnete de biciu.

Jocul încă se sfîrșise, fetele mergeau către casă, fiecare alături de dragul inimei, pe care, din întîmplare, îl întîlnise în drumul ei. . . către horă, și cu care jucase după-ameaza întreagă. Pe la porțile caselor, strîngerii de minii, șoapte și priviri pline de dureroasă duioșie, femeii bătrîne cu șovănele albe pe capetele încărunțite, steteau în drum de vorbă una cu alta, măsurînd cu ochii lor ageri părechile îndrăgite, iar în urma turmelor mergea cu pași măsurați bătrînul ciurdar spre coliba lui din celalalt cap al satului.

Acolo unde sta coliba ciurdariului, nu mai erau case mari cu șuri de piatră și cu grădini cît pădurile.

Acolo căsuțele albe se lipeau de coasta stîncosă a dealului, în curțile piezișe cu pămînt pietros vegetau cîteva verdețuri și cîte-o floare a soarelui. Iar pe coastă în sus, printre mesteacăni tremurători din frunzele lor argintate se întindeau vrejile de bostan aninate de spinii și de țancuri de piatră.

O vale curgea pe dinaintea caselor și după cum era timpul, creștea în rîți sau scădea în părăiaș. Punți de lemn înlesneau locuitorilor trecerea din drumul cel mare pe cărarea care dincolo de apă ducea dela o casă la alta.

Ciurdariul trecuse și el puntea ce sta față în față cu casa vecinului său.

De odată el se opri și își dete căciula pe ceafă, colo la portiță sta de vorbă copila lui cu feciorul pădurariului. Bătrînul își sterse cu mîneca dela cămașă fruntea de sudoare, apoi se așeză nesimțit pe prispa vecinului său.

Cei doi de la portiță erau atît de apropiați unul de altul, încît umerii lor se atingeau, ei vorbeau încet așa că șoaptele lor erau acoperite de murmurul părăului din fața casei.

Pădurariul neteza cu vîrfurile degetelor numai fața copilei ce sta nemișcată înaintea lui și era frumoasă ca o icoană.

«Cînd mai coborî dela pădure?» întrebă fata încet, încercînd să-și ridice ochii și să se uite în fața lui. . . atunci ca un semn al despărțirii răsună în nemijlocita lor apropiere cornul ciurdariului. Ca prin minune se împraștia atunci

vraja ce-î ținuse nemișcați, mîinile lor se întîlniră și privirile și sufletele lor de asemenea. O clipă numai dar și atîta era de ajuns. Apoi tînarul, svelt ca un brad de munte, își întoarse ochii căprui dela bălăia icoană, își îndesă pălăria pe părul stufos și întunecat, ce cădea în inele pe umerii lați. . . și zmulgîndu-se cu putere din vraja visului ce trăise, șopti, strîngînd mina copilei: «Cine știe dacă voiți mai coborî vreodată, cine știe dacă ne vom mai duce împreună la horă». . . «rămii cu bine» — «rămii cu bine», — zise și fata cu glas înecat, apoi intră în curtea închisă cu gard de nuișe, iar el își luă drumul spre culmile dealurilor.

Luna eșind din nori, lumina calea singuraticului călător, și vatra unde copila ciurdariului tot mai visa încă, iar pe visul ei, în care ea să lăsa ca moartă în brațele iubitului. . . cădeau ca niște picături de smoală ferbinte cuvintele «Cine știe dacă voiți mai coborî vreodată?» «Cine știe dacă ne vom mai duce împreună la horă?»

Unde era acea putere, care pe el să-l poată opri de a coborî, și pe ea de a merge în calea lui? . . .

Printr'o ferestruie spartă vîntul pătrundea în tindă, sărutî vatra afumată și pe copila ce din beția fericirii nu se putea trezi. . .

Sărman copil, orî care-ți va fi soartea, veți cunoaște acea putere ce ți-a nimicit visele, veți înțelege că puterea aceasta ești tu însuși.

Fata se ridică încet și, eșind afară, se sprijini de pridvorul cel de lemn din fața casei. În depărtare se zăreau culmile dealurilor ce-î ascundeau pădurea.

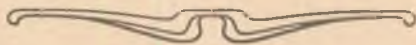
Din grajd se auzia mugitul Joianeii, iar dintr'o curte învecinată plîns de copil alintat și un glas slab de femeie ce cînta:

«Ți-am trimis, bădiță, carte,  
Pe o frunză din via noastră,  
Și pe umbra de pe coastă».

«Mărino» — se auzi atunci și glasul ciurdariului — «ea vezi caută ceva de masă și așterne-mi să mă culc».

La cuvintele lui ea tresări ca mușcată de un șarpe. . . i veni în minte sunetul cornului, și pe cînd în inima ei totul striga dragoste, ea aprindea cu capul amețit și cu mîinile moi focul pe vatră.

Maria Cunțan.



## CĂLĂTORII ÎN GRECIA.

### I.

Cu gândul la excursia ce aveam de făcut din Atena în Beoția, m'am sculat desdedimeată și mi-am pregătit geamantanul ca să apuc trenul de la oarele șapte, care pleacă spre Teba. Era o zi de Aprilie, zi de vară pentru Atica. Un soare strălucitor arunca lumina-i străvezie peste cetatea Minervii și'nauria coloanele de marmură ale Panteonului dela care cu părere de rău îmi luam rămas bun după-ce mă înpretnisem cu el o iarnă întregă. Birjarul meu a cotit câteva strade și după vr'un sfert de ceas eram la gara cea nouă și cea mai de seamă din Atena, gara liniei de curînd inaugurate Atena—Larisa.

Fiind zi de sărbătoare, mulți Atenieni se coboriseră la stațiune, de curiozitate ca să vadă mișcarea călătorilor și a trenurilor. Ce e drept, Atena mai are trei gări, dar gara nouă le întrece prin frumuseța-i externă și prin perspectiva ce o are în viitor. Cele trei linii mai vechi — atrofiate de puțina mișcare — sînt cel mult de teapa unor linii laterale, pe cînd rețeaua asta, destinată să fie pusă în legătură cu căile ferate europene (acum ajunge numai pînă la Teba) e cu vr'o 20 km. mai largă și posedă vagoane deo curățenie și — ași putea zice — un lux necunoscut pînă acum în Grecia, ceia ce, deși opera capitalurilor franceze, procură încă un titlu de mîndrie făloșilor moștenitori ai gloriei antice.

Prin mijlocul maslinilor și al viilor, și alături de celebrul rîuleț al cîmpiei ateniene Cefisul, am apucat drumul spre nord. Minunate vederi și orizonturi se desfășurau în ochii noștri. Atîta varietate de pozițiuni și așa colorit dulce și 'nveselitor se perînda în fața noastră, încît aveam năluca că răsfrînt e peste tot cuprinsul ceva din luminosul suflet al anticității sărbătorite. Ici-colea abia câte o pată de pesimism, — era trupul svelt și cu atîta efect decorativ al negrilor chiparoși.

Eram foarte dispus să stau adăpostit într'un ungher și să-mi las privirea și gândul să se desfășoare peste acest colț fericit al pămîntului, care merită a fost să fie leagănul culturii europene.

Dar vai, iată cineva — o persoană simandicoasă prin volumul și exteriorul ei, care sta așezată înaintea mea în compartiment, — îmi tulbură extazul. Ca și Jupiter pe Vulcan, m'a luat parcă de picior din cerul lumii mele ideale și m'a zvîrlit pe țărîna realității prozaice. Era un Italian antreprenor, care a lucrat de mai mulți ani la această linie. Pe lîngă italienește

vorbă franțuzește — dar o franțuzească de-ți era mai mare dragul s'o ascuți — atît era de pitoresc schimonosită de gitlejul rotund al compatrioților lui Petrarca. El își stabilise familia în Atena și acum continua lucrările sale mai departe pe calea spre Larisa.

Din fericire însă, om foarte umblat și deci de multe știutor, m'a despăgubit îndeajuns prin belșugul de cunoștinți și idei ce scăpărau din mîntea-i ageră și dreaptă și devenați, așa zicînd, plastice sub gesturile cele mai expresive, gesturile unui Italian. Era din Milano, și-mi vorbea cu drag de țara lui, cînd și-a aruncat ochii pe cîmpia din față și-a văzut-o atît de puțin lucrată și atît de pustie de oameni.

«La noi — zicea el — în vremea asta vezi cîmpul plin de muncitori. Femei și bărbați se întrec la munca cîmpului și scot pîne din piatră. Grecul pierde cea mai mare parte a zilei în orientatul *dolce far niente*. El nu știe prețui comoara vremii și o risipește fără părere de rău. I-ați văzut de sigur în Atena: în preajma pieței Concordia sînt vr'o zece cafenele. Sute de oameni fără treabă flecăresc lîngă o cafea, joacă table sau cărți, numără boabele de la mătăni, cetesc ziare sau gesticulează frenetic în aprinsele lor discuții politice. De dimineața înfepelesc acolo pe scaun și stau la taifas pînă tîrziu. Și la noi sînt cercetate localurile publice, dar la un anumit ceas și în vreme de odihnă. La Greci însă aceasta e petrecerea principală, absorbitoare. De bunăseamă, rezultat al lenii cu care i-au deprins foștii lor stăpîni — Turcii. Nu sînt răi și suciți din fire, dar sînt copilăroși și e gură multă la dinșii. Ați văzut în iarna asta cazul cu ministrul plenipotențiar al Italiei din Atena, Signor Silvestrelli. Crima neiertată a acestuia a fost, că a îndrăznit să spue pe șleaū — și asta într'un raport intim cătră guvernul său — adevărul despre Greci și Grecia de azi: că actualii *palicari* nu sînt de origină curată elină, ci amestec de Slavi, Albaneji, Turci, Italiani etc. și că în Grecia condițiunile traiului sînt așa, că nu se poate zice că aici trăești *europenește*, — un adevăr recunoscut de toți, afară de dinșii. Dar abia au luat știre despre asta și s'au aprins. Toată presa era foc și pară. Tuna și fulgera în contra lui Silvestrelli, în contra Italiei chiar, binefăcătoarei lor de odinioară. «Ce-i Italia? Ce merite are ea în fața civilizațiunii? Cine sînt Italianii? Ce isprăvi mari numără ei în trecutul lor? Prin ce vitejii s'au însemnat ei pentru a merita vaza și libertățile de care se bucură?» și-și puneau niște asemenea întrebări, la care nu știa cine

răspundea: neștiința neroadă, fanatismul orb sau ușurința unui popor tânăr? Eu cel puțin socotesc că cea din urmă, și mă împac cu gândul crezînd, că necuviințele preseii lor la adresa Italiei au fost mai mult expresia de revoltă a unui copil naiv și inconștient decît a unui om cu mintea coaptă și deplin știutoare de faptele și vorbele lui. Căci altfel de bunăseamă, ar trebui să nu mai pui nici o nădejde în acest popor, care și așa pînă acum a dat prea puține dovezi de vrednicie și putere de viață, mulțumindu-se a trăi în chip parazitar pe socoteala unui trecut glorios, care e prea îndepărtat ca să-l poată socoti drept al lui propriu. Italienii, pe cari Grecii îi înjură, nu se laudă ca Romani ori Latini, ci numai și numai ca Italieni, cu arta și literatura și istoria și limba și numele lor propriu; pe cîtă vreme ei, simțind golul trecutului lor nemijlocit, se lapadă de modesta lor individualitate și caută să se identifice în mod artificial cu slăvita națiune elină dispărută de aproape două mii de ani. De aceia li-i rușine de tot ce e a lor, de numele ce-l poartă și de limba ce vorbesc acasă, și în loc de *Rumios* (cum i-au botezat Romanii) își impun prin școală numele de *Elin* și în loc de limba maternă, *rumëica*, învață la școală *elinește*. Batjocuresc dar istoria și falsifică trecutul, însușind și exploatînd niște titluri de glorie cari sînt tot așa de mult ale lor, naționale, ca și ale omenirii întregi. A trecut aproape un veac de cînd ei sînt stăpîni pe sine și singuri își hotărăsc soarta, și tot nu s'au trezit și tot nu își dau seamă că «morții omoară pe cei vii.» Da, e drept că dascălii, cărturarii lor sînt mai ales de vină la aceasta și că ei sînt răspunzători de urmările rele ce poate avea această goană după umbre; dar nici națiunea nu poate fi cu totul scutită de învinuire, că se lasă ademenită și rătăcită pînă într'acolo și nu dă naștere mai curînd reacției menite s'o mîntue de pacostea pedantis-mului neghiob și a ridiculei grandomanii.»

Încă nu-și gătase perorația interlocutorul meu și iată că intră în cupeu un nou oaspe; era un indigen, care după toate semnele părea să fie un urmaș al Zeului Mercur. Era după cum însuși numai decît mi-a mărturisit, negustor de stafide din Peloponez. El, fără mult ocol a intrat în vorbă cu noi, mai ales că -l chinuia un gînd: Ca negustor de stafide voia să știe dacă un vagon încărcat în Peloponez — țara stafidelor — cu asemenea marfă, ar putea fi transportat pe această linie în Europa apuseană — cînd, se înțelege, linia va fi gata și va comunica direct, prin Turcia, cu celelalte state europene? Aceasta — zicea el — îl interesa foarte mult, nu numai pe el personal, ci și pe toți producătorii de stafide, ba chiar pe toți compatrioții săi, căci în cazul cînd transportul

acesta direct din Peloponez ar fi cu putință, negoțul stafidelor — cel mai important articol de export al Greciei — ar lua un atît de mare avînt, încît ar asigura țării un venit anual de peste 500,000,000 drahme!! În zadar Italianul meu, specialist în materie, s'a căznit să-l facă a înțelege neputința lucrului, din pricina deosebirii însemnate a dimensiunii liniilor vechi față de cele nouă; dar că pentru el, cestiunea se desleagă foarte simplu, căci lăzile cu stafide expediate din Peloponez s'ar descărca la stația din Atena, de unde s'ar putea relua și transporta pe linia nouă direct spre Apus. Negustorul, obsedat de frumoasa perspectivă a unei îmbogățiri repezi, se declara nemulțumit și făcea tot felul de combinații originale spre a arăta contrariul, doar ca drăguța lui marfă s'ajungă proaspătă și cit mai iute în țările apusene, adecă înainte de a fi produsă stafida din alte părți (bunăoară cea din Australia sau California). Italianul văzînd că n'o scoate la capăt cu Grecul, și-a potolit năcazul prin o gratificație napolitană, pe care cest din urmă n'a înțeles-o, căci nu-i știa limba, și s'a întors spre mine cu o grimasă de vădită plictiseală.

Abia a eșit negustorul la stația cea mai apropiată și ne pomenim cu un personaj foarte pretențios. Era, după cum am aflat mai pe urmă, un fost colonel, de trei ori mîndru: întii ca militar, al doilea ca descendent a lui Leonida și al treilea ca ceva mai mult, precum ne-a dovedit prin scena ce a provocat-o în curînd, cînd a refuzat să dea conductorului biletul său spre controlare. L-a răspins cu atîta bruschetă și trufie, încît ni s'a strîns inima de indignare și nu știam ce să credem. Bietul conductor, neștiind nici el motivul, s'a mai apropiat și l-a mai rugat frumos să nu-i refuze ceia ce e dreptul lui de a cere. Dar boerul și-a eșit din fire și cu poza unei preumpții clasice a răcnit:

«Dar nu mă cunoști? Nu știi cine sînt? Nu știi cum mă chiamă? . . .»

— Nu, răspuse funcționarul, holbîndu-se la dînsul.

— Cum, infame, nu știi că sînt deputatul X?»

Abia a rostit cuvîntul din urmă și conductorul, parcă fulgerat, s'a grăbit să se retragă.

Firește că și noi ni-am cam dumirit, dar nu deplin pînă cînd n'am auzit mai tirziu explicația din gura conductorului, a cărui existență atirna de un singur cuvînt al deputatului. Aveam deci în fața noastră un specimen foarte caracteristic al acelor politicieni atotputernici și nesocotiți, care sînt o plagă națională și cărora cu deosebire se datorește falimentul material și moral de pînă acum al țării lor.

În vremea asta roatele trenului scandau repede și monoton dealungul șinelor și-mi amin-

teau ritmul anapeștilor din corul tragediei antice. Pe nesimțite, frumoasele peisaje atice au dispărut din ochii noștri. În vr'o două ceasuri am străbătut sărăcăcioasa cîmpie ateniană lăsînd la dreapta Himetul cel vestit cu mîierea și marmura lui, am ocolit la stînga pleșuvul Parnes, spre răsărit am salutat muntele Pentelic ce se 'naltă ca un fronton și pe a cărui coastă se vede albind renumita-i carieră de marmură, am trecut alătura de Decelia (actualul Tatoi), locul pitoresc unde e cuibărită nepretențioasa re-

ședință de vară a regelui; Decela, cunoscută strîmtoare ce domnește șesul atenian, și care, la sfatul lui Alcibiade, ocupată fiind de Spartani, a dat numele perioadei din urmă a războiului peloponeziac; și după citeva stații neînsemnate am intrat în Beoția coborîndu-ne pe o vale înverzită, întinsă pînă la marea Eubeii — cîmpia netedă și mănoasă care e udată de apele pururî-curgătorului *Asopos* și la capătul căreia, spre apus, se află ruinele cetății *Tanagra*.

G. Murnu.

## ÎN BĂTRÎNUL CODRU.

În bătrînul codru, altădată falnic,  
Maî rămas'a numai frunza 'ngălbinită  
Și o păsărică care rătăcită  
Ciripește jalnic.

E singurătate, liniște pustie;  
De pe dealuri aprig vîntul se coboară...  
Cînd aude astă tristă melodie  
Păsărica zboară.

Printre sălcii goale și în jos plecate  
Într'un cuib pe care ea îl părăsise,  
Ca să-î amintiască clipe fermecate,  
Bucurii și vise.

Vîntul pe-a mea urmă în păduri vuiește.  
Gînditor atunce o apuc la vale...  
Și cuprins de-o crudă și adîncă jale  
Plîng copilărește.

Iași.

ALEXANDRU A. NĂUM

## PREMIUL „LUCEAFĂRULUI“.

### III.

#### Din traiul nostru.

##### I.

Două săptămîni am stat numai și cunoșteam satul și împrejurimea toată, ca și cînd aici mî-ași fi petrecut copilăria sănătoasă și senină. Văd și acum măgurile verzi, adormite supt tufele dese de spinî pitici, din cari caprele culeg frunzuțele tinere, rod vlăstarele fragede, încurcîndu-și mereu pîntre spinî barbele de filozofi ncobosiți. Cînd tufa rămîne fără podoabă, capetele, împodobite de cornițe, sperioase se ridică și ochii întrebători, umezi privesc într'o clipită în toate părțile. Celea ce ronțăie frămîntîndu-și barbele ascuțite la tufele mai bogate, să trezesc deodată izbite în șele saii în coaste. De se simt în putere, se pun să se piseze împrumutat cu celea ce au început atacul, iar de nu, sar grăbite peste tufe, și îmbie cu loviturile răzbunării pe altele mai fri-

coase, mai tinere, să meargă înainte. Căprarii, un moș micuț, adunat, cu barba tunsă, cu bîta lucie subsuoară, cu gluga, îngălbinită de ploii și de vechime, în spate, clipind mereu din ochii galbini, ascunși în cap, — și un băețas în ițari strîmți, în cămașă lungă cu vergi vinete, abia se țin în urma acestei cete războinice.

«Mă Ilie, acum e destul. Întoarce-le, că de nu, călcăturile ne scot din țară!»

Bătatul pîn'ăi bate'n pămîi își scutură traista, gluga, mînețarii, pălărie și numai cu bîta cea de corn, nouă-nouță, pornește săgeată, cu Bălan înainte. Pînă a băga bătrînul bine de seamă, caprele sînt toate grămadă din jos de el. Ochiul de tăciune al voinicului ard, iar în mijlocul crinilor de obraz, au înflorit trandafirii însingerați.

Răzimate pe măgurile dela apus, două dealuri mari, pleșuve, arse, stau ca două trupuri de uriași înțepenite de veacuri, caută în depăr-

tările amețitoare, și pare că așteaptă ceva, ce nu mai vine, nu se mai ivește. La miazăzi, pe coastele pîntecoase, zmaraldul frunzelor de vii bogate, tremură în lumina albă a soarelui tînăr de primăvară. Mai la poală nucii bătrîni cu coaja crăpată, plină de dungi groase, își împreună coroanele largi, lăcașurile de umbră deasă. Supt ei iarbă rară, mătăsoasă se 'ndoaie de povara stropilor de roauă. — La răsărit, de amîndouă părțile Văii-rele, păduri bătrîne de stejari înțepeniti adînc în ripi prăpăstioase, freamătă mereu un cîntec neisprăvit.

Clopotnița neagră, mîhnită, cu acoperișul putred de șindilă, pe care cresc negei uriași de mușchi, străjuește biserica mică, pitită. Ochii ce nu mai văd stau să adoarmă supt strășina lungă a coperișului uriaș. Crucile strîmbe de pe mormintele înțelenite, cerșesc repaos, sătule de atîta veghîare.

În vale fumul alb, închegat în pinze ușoare, stă nemișcat de-asupra satului. Grădinile mari, pline de taîne, adorm în umbra și răcoarea pomilor sădiți de mîna harnică a moșilor și strămoșilor, a căror umbre veghîtoare se țin prin apropiere, dînd sfaturi cuminți de traiu nepoților.

Și ulițele strîmte, ce se îneacă, de plouă — în noroi, iar de-î secetă — în prav, și casele mici și curate, si curțile bine îngrădite, toate-toate le văd acum. Dar mai luminos văd în mijlocul satului o casă de piatră, trainic închegată, cu ogradă largă, cu gard răzimat de proptele tari de stejar, și în ogradă supt un frasin înalt, pe o laviță albă, pe un moșneag cu barba de omăt, cu ochii negrii vii, cu sprîncenele stufoase: Moș Mitru. Zile de-arîndul, de cîte ori treceam pe dinaintea căsii mari de piatră, Moș Mitru cu doi copilași bălanî, nepoții lui se vede, era vecinic pe lavița albă de supt frasinul înalt.

Intrasem de mai multe ori în vorbă cu el, dar cînd era să-l descos mai bine, să pătrund în taînele vieții lui, nu știam de unde să încep. Odată totuși — era o dupăamiază cu cer senin de cicoare, cu o liniște desăvîrșită, — nu m'am putut răbda să nu-l întreb. Copilașii bălanî se jucau de-a boii prin curte. O nueluță de alun era și ruda și carul și roatele.

«Muu, muu, muu!» — «Cea, Joiană!»

Glasurile subțirele răsunau ca și clopoțeii de argint, nu putea-î deosebi care-î copila și care-î băiatul. Dar totuși fetișoara mai sprintenă era la jug, iar pogănicii băiatul, îndesat și înalt cît un șteand de brînză.

«Vezi-I, toată ziua n'au astîmpăr, iar sara adorm la cina jumătate, și dimineața, pînă s'a săturat soarele de drum, poți tăia lemne pe ei.

— Așa vom fi fost și noi, moșule, las' că vor avea ei vreme să deie și cu capul de pietrii.

— Eu unul drept să-ți spun, n'am prea știut

de astfel de petrecanii. — De altfel la munte-s mai rari copii.

— D-ta pela munte ai crescut, moș Mitru? Credeam că ești viță-porodită de-aici din sat.

— D'apoi ce să zic, așa vre-o șeptezeci fără doi de ani. Spunea taica, — Dumnezeu să-î dea odihnă, — că nu intrasem într'al optulea, și dam oile'n strungă de se crucea bacii, iar păcurarii mă purtau pe palmi, ca pe un ou roșu.

— Moșule, vină și ne mină dumniata pe amîndoi, hai zău moșule, că Nuța nu mai vrea să fie singură vacă.»

Ochii mari, umezi ai băiatului se rugau mai departe. Fetița din mijlocul curții, unde a fost rămas cu ochii în pămînt, ridică nueluța de jos și se apropie sfioasă. Ajunsă, înălță și ea luminile albastre, privind la moșu, fără să clipiască din gene.

«Măi voinicî, uite vă dau la unu cîte patru gogoroane, și căriga asta, să o dați de-a roata prin curte.» Fusese azi moșu la boltă de și-a luat tăbac, și nu și-a uitat nici de voinicii lui. Copilașii porniră voioși la joc, iar moș Mitru umplu bine pipa roșie, mică, cu cîturală scurtă. Razele furișate printre ramurile frasinului înalt, luminau și mai mult nourășii albi de fum. Odată cu umbrele moi ale dealurilor din ceriul albastru aproape străvăzii se lăsă pe încetul răcoare, și tot mai multă liniște. Vîrfurile vinete ale munților străpungeau în depărtări bolta senină, neguroasă, plecată să îmbrățișeze pămîntul. Din cînd în cînd de pe cîmpiile largi se ridica stoluri dese de grauri, ce zburau, învăluindu-se, înspre coastele împădurite ale Văii-rele.

Moș Mitru rămase cu ochii pironiți la munții mari, îndepărtați.

«Vezi dumneata, munții aceia la răsărit, ce pare că se roagă în înălțarea lor cătră cer? Acolo mî-am trăit eu zilele de tinerețe și de bărbăție, bine, rău, cum s'a nimerit. Pin'am fost numai de capul meu, cine-a știut că trăește în lume? Supt ceriul limpede, supt brazii voinicî, în liniștea adîncă, ori în furtunile viforoase pline de urlete, răzimat pe bită, ori tolănit pe mușchii de mătășă verde, să ai rînduri de vieți și să nu te sature de trai. — Aveam oile mele în turmă, și aveam și de simbrie pe tot anul. Cînd îți poartă Dumnezeu de grije, îți merg toate bine și să ți-se puie dușmanii în tovărășie cu dracu, și tot nu te pot face să dai înapoi. Peste vre-o cîțiva ani aveam turmă deschilinită, mî-am tocmit un păcurar de omenie. Acum eram trei: eu, el, și băiatul meu Ilie. Munții nu erau așa de scumpi pe-atunci, și-am prins cum zic, cheag cum se cade.»

Moș Mitru scoțiorî un lemnus din buzunarul pieptarului infundat, și-și aprinse din nou pipa, ce adurmise în mîna bătrînului. Suge des din



țeva scurtă, și ochiul de jar din pipă vede acuma bine. Copilașii aleargă prin ograda largă, și rid cu lacrimi de goana nebună a cărigii de lemn. Supt poalele dealurilor dela apus iarba verde, tinăra se întunecă. Miros de sulcină vine pe aripile moii ale boarei călduțe. Moșul se ridică încet de pe laița albă. Privi așa fără de țință în depărtări, apoi oftind se așează iarăși.

«D-ta zici că și acum e cheag destul la gospodăria noastră. Dar nu-i. D-ta nu știi, dar îți spun eu că nu-i. Putea să fie altcum. Putea.

Apoi după un răstimp de tăcere :

— Și vezi, eu sint de vină, că nu e altcum. Numai eu. Ilie ce știa? Să fi zis eu că *nu*, el nu ar fi zis *da*, pentru toată lumea.»

Moșneagul se înfierbînta. Barba lungă, de omăt, era iritată. Pipa ardea încă, dar Mitru scoase din șerparul lat sulița scurtă lucie la vîrf, iar la rădăcină cu strat negru, și curăți bine în cuprinsul negru al pipei. O umplu apoi din nou din beșica largă, soioasă și îi dădu foc.

Acum trebuia să-mi spună tot, căci inima a început să se descarce. Frunzele frasinului înalt alintate de boarea lină, șopteau încet între ele. Umbra căsii lui Moș Mitru era în mijlocul drumului. În sat era liniște încă. Doar afară, la săpat de cucuruz, se mai auziau doine trăgă-nate, ori risete sănătoase de umpleau pe departe aerul limpede. Din cînd în cînd venia numai pînă la noi vre-un dăngăt înfundat, melancolic de clopot, dela turma de boi din aluniș. — În răcoarea plină de mirezme a însărării Moș Mitru începu să povestiască cu glas limpede, așezat.

— Dvoastră, cari sînteți vecinic cu oamenii, nu puteți înțelege ce bucurie simte cel dela munte, cînd se pogoară cîte-odată, așa pe vre-o zi sau pe două, în vr'un sat din apropiere. Cu zile înainte ți-le pui toate la cale: la cine veți merge, cum te veți purta, ce veți povesti, ce veți cumpăra. Faci socoata înainte: pe tăbac atîta, pe opinci atîta, pe curele iar atîta. Astea toate fac atîta. Acum pe brînză ce o duc pot căpăta cam atîta. Dar asta n'a fi destul. Mai pun și două pei, să rămînă și ceva pe de-asupra. Așa mergi gata de acasă, cum se duce băiatul la școală. — Deaceea trebuie să se statoriască rînd: cînd merg eu, cînd îi vine vremea lui Bucur, și cînd cade sorocul pe Ilie. Vezi bine, pînă era Ilie mic, mergeam eu în locul lui, dar după ce-l răsărise mustața, cum l-ași mai fi oprit dela cea ce i-se cădea? Vr'un an de zile cum mergea, așa se și întorcea. Cumpăra ce avea de tîrguit, mergea la'nchinat într'un rînd cu creștinii, mai povestea, cînd eșiau din biserică, celor ce-l încunjurau vre-o pățanie de pe la munte, și atîta tot. Ochiul negrii, aprinși nu cutezau încă să priviască luminile curate, vorbărețe ale fetelor cu obraji înfloriți. Și cum nu ar fi stat cu el în vorbă

Doamne, cum nu ar fi stat! Că era cu părul retezat scurt, negru ca tăciunele, cu grumazi albi ca laptele din găleată, cu obraji de crini și în mijlocul crinilor: ruji sălbatece. Cu cojoța pe umăr, înalt și drept ca bradul, gîndea că-i un făt frumos din poveste. După cureaua îngustă, înflorită, fluerul povestitor de suferinți și doruri, aștepta să-și arete virtutea. — Bucur, de cite-ori se-ntorcea Ilie acasă, aducea vorba pe de departe, ca să-l descoase. Voinicul rîdea, clătina din cap și s'apuca de muls, ori pornia cu oile. Din depărtări doar, tîrziu de tot, de se auziau suspinele nemîngăiate ale fluerului, cum pătrund adînc și se'neacă în noaptea codrilor bătrîni.

## II.

Se pornise o vară de sămăna mai mult a toamnă. Vînturile grele zbuciumau cît e ziulica de mare, umplînd de dureri și desnădăjduire cîntecul brazilor înalți, iar noaptea urlau, se văietau în huzdoapele întunecate, în prăpastiile amețitoare. Norii de plumb izvorea în grămadă, din miazănoapte, și învăluindu-se, scăpau iar grămadă după virfurile înalte ale munților dela miazăzi. Rar, cînd pădurile tăceau, se scutura ploaia prin sită de mătasă. Sara aripile de vînt băteau mai grabnic, și frigul îl simțiai pînă 'n mîdua oaselor. Pe-așa prăpăd de vreme de unde să faci brînză multă? Trecură vre-o două tîrguri, unde mergeam într'alți ani, dar n'am avut cu ce merge. La cel de-al treilea însă am hotărît să mă duc cu ce va fi. Șteandurile toate și vre-o patru berbeci. L-am luat și pe Ilie cu mine, să-mi ajute și să mă vadă și el lume. În tîrguri ca 'n tîrguri: învălmășală, larmă, grabă, tot omul cu treaba lui. Abia răzbiam să măsurăm. Cînd era șteandul cel din urmă pela jumătate, iată vru să cumpere o femeie mai în vrîstă, cu privirea aspră, cu sprîncenele îmbinate, înaltă dar pietroasă, cu o fetișcană așa de vre-o 16 ani. Ilie tale felii albe de brînză și le așază în cumpănă. Femeea cea înaltă, cu sprîncenele îmbinate, bagă bine de seamă să se facă măsurarea dreaptă. Fata, sorbind din ochii albaștri, umezi pe Ilie, își uitase cum se desleagă desagi, ca să adune tîrğașul. De altfel avu să mă aștepte, căci Ilie și de zece ori s'a plecat dela șteand pînă la cumepene, pînă a făcut să stea limba dreaptă. — Eu numărăm la bani, dar totuși nu mi s'a 'mpărut de curată treaba.

«Vezi și de banii ăștia tată; 5 chile de brînză». Femeile pornise, și pretinul meu le urmărea și acum din ochi. Vedea bine că s'au oprit la fereastra mare a unei bolti, plină cu tot felul de minunății.

«Mă Ilie, aici, îs banii numai de pe tre

chile, unde i-ai pus pe ceilalți? — Ori doară nu ți-a plătit bine?

Voinicul mă privi zăpăcit. Se căută prin buzunare, dar nu află nimic.

— Am văzut unde s'aun oprit. Las' că nu scapă ele așa ușor. Mă mir numai cum de nu am băgat de samă la asta. Știi, mai mare rușinea!»

Se perdu prin mulțime îndată, și eu nu puteam să mai gândesc de va putea scoate bani ori nu, căci cumpărătorii veniră iar, și steandul se deșertă în grabă. Am vîndut și berbecii, și Ilie nu s'a mai înturnat.

Într'un tirziu numai iacătă-l că răsare din furnicarul de oameni.

«Le-am fost aflat îndată, tuțule, și mi-au dat banii, dar mi-am dat de nește preturi, îi cunoștii d-ta pe Toma și pe Vasile. Ei, apoi cu aceștia m'am întîlnit, și nu te vei supăra dacă-ți spun, că m'am dus cu ei la un păhărel de vin.

— Bun vin a fost?

— De mijloc, dar ei, Vasile și Toma, știu de tot multe. Mai ales Toma, trei zile și trei nopți eu cred că ar putea tot spune și tot nu le-ar găta.

— D'apoi acela a umblat multă lume și țară. S'a și deșteptat, de-i ca un diac din strănă.

— Auzi numai, tuțule, minune, că minune caută să fie: ai văzut femeile ce-au luat de la noi brînză, știi, cari n'au plătit bine, — apoi iacă, Toma asta și pe acele le cunoaște. — Eu gândiam că înalta cea cu sprincenele îmbinate, e mama copilei plinuțe, iar șerpoica ai cu ochii vineți să-i fie copila. Dar ți-ai găsit. — Toma știe că nu-i așa. Cea uscată și înaltă e mătușă, fata e orfană de mamă.

— Eu ași fi jurat că-i mamă-sa.

— Vezi bine, tuțule, dar Toma nu zice așa. El știe și satul de unde-i. Lîngă satul nostru, cale de-o poștă, la dreapta. — Măgurelele? — Ai gîcit. E al dracului Toma asta, tuțule, zău de nu.»

Vedeam acum că beuse binișor și că are să-mînță de vorbă, dar noi mult nu ne puteam învîrți prin țîrg, ci pornirăm în grabă. Bucur singur cu strungarul numai n'are ce face; nu le gată de muls toată noaptea.

Norii vineți, grei, tot izvorați din apus, amenințători. Vînturile năvăleau din toate părțile umplînd pînzele de șetre ale negustorilor, învinețite și ele de frig. Caii la ham, și hai să pornim, că ne va ajunge numai vr'o vreme și mai și. — Ilie, roșu ca un tandafir, cu ochii învăpăiați, umezi, nu se putea mira nici acum îndeajuns, cum de Toma asta știe toate, pînă și pe fata cea plinuță, cu ochii albaștri ca două stele curate, o cunoaște că e din Măgurele.

După țîrgul acesta însă Ilie începu să nu mai vorbiască alțea. La muls era mai harnic ca

pînă acum, dar cu oile nu te mai prea puteai încrede să-l trimiți singur.

«Cine ți-a furat gîndurile, Ilie? De bună sama e făcătura, ți-a luat cineva din urmă, ori mai în grabă: te-ai întîlnit în pădure cu lelele-frumoasele. Auzi, mă Ilie, nu fi tu prost, de-i așa, spune-mi tu mie și de nu te voi scăpăta nu-mi mai zici pe nume. Eu mă pricep la tot felul de desfaceri.

— Mai bine vezi-ți de lucru, Bucure, și lasă-mă tu pe mine în pace. Am eu cap să-mi poarte de grije.»

Nu putea dormi și așa scotea oile la pornială și în locul meu și a lui Bucur. Zicea că lui i mai place să meargă, să fie numai cu oile singur. În adîncimile pădurilor bătrîne cred că și acum se mai pășorează cîntecele lui de jale, din gură și din fluer.

Se întîmpla uneori de era sară cu lună, și cu flori de argint deschise pe bolta neagră. Pădurile adînci de brad suspinau rar, ca trezite din vise. Coroanele negre să ciătiau încet, vițând adormitor. Vre-o buhă nefericită, țipa cheunînd din scorburi putrede, ca și cînd ar fi atins'o săgeata otrăvită. În strungă noatini și berbecii, sterpele noastre, rumeșă clătînîndu-și cornițele în lumina albă a lunii. De departe venia dăngățul plin, curat, al clopotelor de la oile pornite la pășune. — Pe așa vreme nici eu nu puteam dormi. Îmi veniau în minte alțea gînduri și mi-se deșteptau alțea dorinți, de-aș fi putut sta noaptea întregă fără să închid un ochiu. — Și așa auziam, pe cînd se ridica luna sus din pădurea de brazi, și umplea de lumină albă văile afunde, și cununa întregă de munți, — auziam cum începe să crească în tăcerea și pacea adîncă, o tremurare lină și fricoasă de glas dulce. Glasul creștea tot mai mult, pînă ce de argintul lui se umpleau văile și munții îndepărtați. Doîna mîhniță curgea puternic din pieptul tînăr. Pădurile oftau în adîncuri, primind spre păstrare cele din urmă frînturi ale doînei ce se sîngea. — Apoi într'un tirziu, fluerul lua locul glasului. Să fi împrumutat glasul de la cîntărețele măestre, de la fluerătorii harnici ai pădurilor, nu putea să le învîrta cu atîta dor. cu atîta foc.

Cite nu-mi veniau și mie în minte atunci, oftam, mă întorceam de pe o lature pe alta, mă zvîrcoliam și nu puteam să dorm. — Dimineața eram ca mărul cel bătucit.

Cînd veni rindul să meargă Ilie în sat, părea că i-ai luat cu mina toată supărarea. Mai ales cu Bucur nu știa cum să vorbiască mai frumos.

Cînd se întorcea era tot mai abătut, și cîntecele erau tot mai dese, tot mai frumoase, tot mai dureroase. Bucur vedea el bine ce trebuie să fie și nu-l mai năcăja nici cu o vorbă le-

gănată. Eu încă, ce să fi făcut? Să-l las' să cînte, că și eu am cîntat cînd am fost ca el.

Doar' a treia săptămînă, cînd mi-a fost rîndul meu să cobor la țară, în sat vîru-mei Nichifor mă prinde de glugă și mă ține 'n loc.

«D'apoi pe Ilie de ce nu-l mai lași în sat vere? mai stai tu pe la țirlă, și las' sărăcuțul să mai ese și el între oameni.

— Cum nu-l las, Nichifore, doar și azi e săptămîna a fost.

— Ba de 6 săptămîni pe fîcioru-tău nu l-a mai văzut nime la noi în sat, de gurile rele aū și început să umble: ba că teacă, ba că pungă.

— Las' dar că va veni el de-aici încolo. Pînă acum poate va fi mers aiurea la biserică pentru aproapele.»

Adecă, — gîndiam în mine — tot cea din Măgurele a furat inima băiatului nostru. — Nu-mai de-ar fi fost în ceas bun.

### III.

Ilie, bun cum a fost totdeauna, cătră toamnă imi spuse ce gînd are. Fata-i place de-l îngroapă de viu, tatăl fetei se 'nvirte încolo, privește cu mîndrie la copilă, și nu se dă în latură de la un așa pas. Iar fata? Floare tot plînge cînd e și tatăl său de față. Badea Costan însă ține morțiș la ceva: Ilie să lase munții și oile, să vie în sat, că moșie va avea un hotar întreg. Feciorul cu treaba asta nu s'a prea putut împretini așa ușor. În urmă totuși, dragostea a învins și se hotări să se apuce de plugărit, cum dorea badea Costan. Atunci imi spuse el ce gînduri are. Dar badea Costan mă doria ca să merg și eu în sat; să ne vindem oile și tot și să lăsăm munții. — Aici, vezi bine, eu porunciam și nu ochii albastrii ai Floarei. Eu munții nu mi-i las, le-am zis, voi faceți cum gîndiți că va fi mai bine, și Dumnezeu să vă ajute.

Din nuntă m'am ales și eu cu ceva. În ziua a treia am adus doi lăutari cu mine la munte, și vr'o patru ferii de vin. Și mi-aū zis haramidele, mie și lui Bucur și strungarulul Cercel, oblu doauă zile în ca'ăt.

Gospodăria noauă mergea bine. Nora era sprintenă ca o suveică, iar Ilie așezat și cuminte în toate lucrurile ca un bătrîn. — Nepotul și nepoata veniră în doi ani unul după celălalt.

Dar la un cărat de grîu, — și era greu pămîntul, așa se făcuse, — Costan se îmbolnăvi și muri cu zile în aprindere de plămîni, tare și mare ca un zîd. La vr'o trei săptămîni numai ce se trezește Ilie cu o ceată de domni, că vin

și-i cearcă curtea, casa, șura, grădina, vitele. De aici apoi merg la pămînturi și le însamnă pe toate pe toate.

D-l părinte veni, și-i spuse lui Ilie că domniū aștia aū mai calicit încă vr'o 10 familii din sat. O datorie veche, zice-se că ar fi, de pe vremea libertății. Era aci în sat o curte boerească, Gharfaș, și cică părinții celor de acum i-ar fi deșfundat toate bușile cu vin cite le avea în pivnița din vii. De atunci sint tot legiuri peste legiuri, oamenii aū plătit atîta de s'ar fi putut cumpăra un corn de țară, și totuși mai cer și acuma: cică toți cei vinovați trebuie să fie pedepsiți. Apoi tatăl lui Costan zic c'ar fi fost conducătorul pe acele vremuri.

Ilie ce să fi făcut? Cine să-l apere? Pe ceialaltii cine l-a apărat? Dumnezeu sfîntul, altul nime. Că popa-i bun și știe cum se descoasă lucrurile. Dar pe el cine-l ascultă? A cercat cu alții, și l-aū făcut de ocară, că l-aū băgat în temniță ca pe țilhari, de a stat biserică un an fără liturghie.

Ca să rămînă curtea și casa și un petec de pămînt, a trebuit să vindem și oile. — Să vindem oile, și eu să las munții unde am crescut!  
— Vezi, dta nu știi încă ce năcazuri sint în lumea asta. Dar le vei ști, că ești de-ai noștri și dta.

Feciorul popii de aici e de mult dus în Țară. Are slujbă bună, și cunoaște pe-acolo oameni buni. El a căpătat la un boier de-acolo loc pentru Ilie al meu și pentru Floarea, și acum de doi ani is duși. Cuminți cum sint, adună bani frumoși, și de-a ajuta Dumnezeu de-or veni sănătoși, și să-și cumpere pămînt, că uite cești doi mititei cresc și ei, acuși vor fi jună, și să nu se treziască cu nimic dela părinți.

Moș Mitru oftă din adînc și porni în tindă să aște focul, să pue de mămăligă.

— Și-apoi, moșule, cum îți vine, acum bătrîn să te îngrijești de-ale mîncării și de copiii aceștia?

— Vezi, nepoate, de cînd mi-am vîndut oile și m'am coborît la țară, viața mea s'a gătăt. Da, atunci am făcut o petrecanie la stîna, să nu gîndești rău, dar așa cum mă vezi de bătrîn atunci am plîns ca un copil, și m'am îmbătăt ca un bețiv. Așa s'a gătăt viața mea. Acum iată cășoarele aceste bălale mă mingăie și mă țin să nu 'nchid ochii. Fac și eu ce pot, nepoate, dar Dumnezeu vede cîte ași dori să pot face pentru ei.

Copilașii aduc acum așchii și gătejuțe lui Moș Mitru să aște focul. Bătrînul se pleacă, i sărută pe frunțile senine și două lacrimi ca două alune se perd în barba lui albă de zăpadă.

## EMERIC MADÁCH. — TRAGEDIA OMULUI.

(Urmare.)

Trad. de Octavian Goga.

## TABLOUL IX.

(Piața Grève din Paris. Pe balconul unde stătuse Kepler la masa de scris, e așezată guillotina. Lucifer călău. Adam reprezentînd pe Danton, vorbește de lingă guillotină poporului. În sunet de tobe se apropie o ceată zdren-țoasă de recruți. Ziuă.)

*Adam.* (Continuînd.)

Egalitate, frăție, libertate !

*Mulțimea.*

Să moară cel ce nu vrea s'o cunoască !

*Adam.*

E drept, e drept! — Două cuvinte țin  
Idea mare plutitoare 'n lume.  
Unu-l avem pe seama celor buni :  
«E patria 'n pericol» . . . și-î trezim.  
Cu celalalt păcatul înfierăm :  
«Să tremurați!» — și ei rămîn zdrobiți.  
Măriții regi ni s'au împotrivit,  
Noi le-am zvirlit al regelui nost' cap . . .  
Și preoții s'au ridicat . . . — atunci  
Din mîna lor noi fulgerul l-am zmulș  
Și-am pus pe tron iar prigonita minte!  
Dar nici cuvîntul celor buni rostit,  
N'a fost strigat zădarnic, în pustie . . .  
Armata-avem în luptă unsprezece  
Și-avem viteji, ce rînd pe rînd se'mbie  
Să umple golul morților eroi . . .  
Și credeți voi că furia de sînge,  
Va zeciu doar' șirele națiunii?  
Cînd ferbi metalul, drojdia de lut  
Aruncî, rămîne chipul lui curat!  
— Și noi de-am fi chiar doritori de sînge,  
Ne poreclească lumea 'ntreagă monștrii:  
Noi patrie vrem, liberă și mare !

*Recruții.*

Noi numai arme vrem și căpitan !

*Adam.*

Adevărat, voi numai arme vreți,  
Voi ce purtați atît amar de lipsuri!  
Vi-e haîna ruptă, și sînteți desculți,  
Dar baioneta toate vi le-aduce.  
Veți birui. Poporu-î neînvins.  
Acum s'a dus un general la moarte,  
Ce-avînd soldați și stînd în fruntea lor  
A fost bătut.

*Mulțimea.*

Ce trădător infam !

*Adam.*

Ai drept. — Un singur dar are poporul :  
E sîngele, jertfit cu-atît prisos  
Și dragoste pentru 'nflorirea țării . . .  
Și cînd un om, ce are 'n dreapta lui  
Darul ăst sfînt al vre-unui popor,  
Nu poate lumea 'ntreagă să'ngenunche,  
E trădător !

(Din mulțime s'alege un oficer.)

*Oficerul.*

Mă lasă 'n locul lui,  
Să șterg rușinea, cetățene, eû !

*Adam.*

Încrederea ți-e vrednică de laudă,  
Însă temeî, că-ți împlinești cuvîntul,  
Tu dă-ne 'ntîi pe cîmpul de bătaie.

*Oficerul.*

În suflet port temeîul! — Ei, și-apoi,  
Am și eû cap, ce poate că plătește  
Mai mult ca cel căzut la ghilotină !

*Adam.*

Că l-ai jertfi tu, unde-î cheazășia?

*Oficerul.*

Chezășuiesc eû însumi! Nu-î destul?  
Pe viața mea eû nici un preț nu pun.

*Adam.*

Altfel gîndește parcă tinereța.

*Oficerul.*

Te mai întreb odată, cetățene!

*Adam.*

Răbdare, scopul o să ți-l ajungî!

*Oficerul.*

Văd că nu-mî crezi. Te 'nvață deci de-acuma  
Să ai păreri mai bune despre mine.  
(Se 'mpușcă.)

*Adam.*

Păcat de el. . . Doar' ar fi meritat  
Un plumb dujman. . . Haîd' duceți-l, prietenî,  
La revedere după biruință! —

(Recruții pornesc.)

De-ași fi părtaș și eû ursitei voastre,

Dar nu mi-e dată lupta glorioasă,  
Nu dușman vrednic, luptător pe față,  
Ci nevoiași ce 'n taînă țesu-și mreaja  
Asupra mea și-a scumpei mele patrii.

*Mulțimea.*

Arată-ni-l cu degetul și moare!

*Adam.*

Cel ce-ași putea s'arăt e mort deja.

*Mulțimea.*

Dar bănuți? — Doar' cel bănuț  
E păcătos deja. L-a înfierat  
Poporul, un profet ce nu dă greș.  
Să moară toți aristocrații. Haideți  
La temniți toți, s'aducem judecată,  
Căci legea noastră-i legea cea mai sfântă!

(Mulțimea pornește spre pușcării.)

*Adam.*

Acolo, nu! Căci lacătul puternic,  
Văzduhul greu care omoară mintea,  
Tovarăș ni-e de veacuri! — Nu acolo!  
Trădarea stă cu fruntea ridicată.  
Cuțitul ei ascute-și-l pe banca  
Conventului. — Acolo să vă duceți!

*Mulțimea.*

Deci la Convent! Nu-i premenit destul.  
Dar mai întâi la temniți să 'nvățăm.  
Tu pin'atunci înseamnă-i trădătorii,  
Danton, pe toți;

(Mulțimea se oprește amenințînd. Într'aceia un sans-culotte țirește după dînsul pînă în apropierea lui Danton un tînăr marquis și pe sora acestuia, ce reprezintă pe Eva.)

*Un sans-culotte.*

Noi uite-aici aducem,  
— I-am prins acum, — pe-aști doi aristocrați.  
Ăst chip superb și haîna lor cea scumpă  
Negru pe alb le-arată 'ntreg păcatul!

*Adam.*

Veniți aici! Ce nobilă păreche!

*Sans-culotte.*

Tovarăși! Noi să mergem iar' la muncă,  
Pe vînzătorî i-așteaptă doar' pierzarea!

(Sans-culottii pornesc cu mulțimea, tîneretul se apropie. Imprejur mai rămîn cîțiva gardiști.)

*Adam.*

Eū nu 'nțeleg ce simpatii m'atrag  
Spre voi. Vă scap cu propriu-mî pericol.

*Marquis.*

Nu Danton! Dacă sîntem vinovați  
Vinzi patria cînd nu ne dai perzării.  
De nu sîntem, — respingem mila ta.

*Adam.*

Tu cine ești, de-așa te porți cu Danton?

*Marquis.*

Eū sînt marquis.

*Adam.*

Oprește-te, orî nu știi  
C'alt titlu nu-i afar' de cetățean?

*Marquis.*

N'am auzit că regele-ar fi șters  
Vr'un titlu.

*Adam.*

Taci! Nenorocit ce ești!  
Intră 'n armată; calea țî-e deschisă.

*Marquis.*

Nu mi-a dat voie Regele nici cînd,  
Ca să servesc străinii cetățeni!

*Adam.*

Deci o să mori.

*Marquis.*

Va fi mai mult cu unul,  
Din neamul ce moare pentru Rege!

*Adam.*

De ce te-asvîrli — așa în brațul morții?

*Marquis.*

Orî crezi tu doar că dreptul ăst numai  
Voi îl aveți, voi oamenii din popor?

*Adam.*

Te 'mpotrivești, deci iat'o fac și eū.  
Și o să 'ving. Te scap și făr' să vrei.  
Credință port c'un viitor mai pacînic,  
În care-i stînsă patima 'nvrăjbirii  
Mî-a mulțami că scap un bun bărbat.  
Gardiști! Degrab' la casa mea să-l duceți  
Și pentru el vă fac răspunzătorî.

(Cîțiva gardiști îl conduc pe marquis.)

*Eva.*

Fii tare, dragă.

*Marquis.*

Rămîi cu Dumnezeu.  
(Pleacă.)

(Va urma.)

## LA VERONICA MICLE.

Ași vrea la groapa ta să viă  
Pe locuri depărtate,  
În zile negre cînd pustiă  
De dor inima-mă bate.

Să bată vîntul prin cipeși,  
Iar luna să lumine,  
Atunci de supt pămînt să eși,  
Zimbînd să vii spre mine.

Lumina visului bălai  
A celui fără moarte,  
Din văl de raze să răsa  
Și norii să te poarte.

Cu părul lung și despletit,  
O mitică crăiasă,  
Pe capul cel dumnezeit  
Cunună de mireasă.

În tainica cucernicie  
Să mă 'nfioare-un dor și-un gînd.  
Ferice căreia ca ție  
Datornic ți-a rămas un sfînt.

María Cunțan.

## CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

**Artemiu Anderco.** Cetim în «Răvașul» că, în 6 Noembrie 1904, dl Dr. Elie Dăianu a ținut, la serata «Reuniunii femeilor» din Cluj,



o conferință despre scriitorul maramurășan necunoscut Artemiu Anderco, care a trăit între anii 1853—1877. Scrierile acestuia în 7 volume manuscrite se află în proprietatea dlui Dr. Dăianu, care a binevoit a ne promite un articol mai lung asupra scriitorului descoperit de d-sa. Nu cunoaștem valoarea celor

7 volume, dar în sărăcia noastră, ne bucurăm de orice descoperire literară, sperînd că bucuria noastră la citirea manuscriselor nu va fi cu totul înăbușită de deziluzii.

În acest număr publicăm portretul reînviatului scriitor.

\* \* \*

**Kimon Loghi,** pictorul de origine macedonean, aranjează la «Ateneul Român» din București o expoziție, care se deschide la 1 Noembrie (vechiu). Numărul viitor (dublu) al revistei noastre va fi împodobit cu mai multe reproduceri după tablourile expuse și va cuprinde notițe informative amănunțite asupra acestei expozițiuni. Publicul nostru cetitor va avea prilejul să admire un talent artistic lău prea puțin cunoscut.

\* \* \*

«Un învățat român». Dl **Dr. Iosif Popovici**, făcînd o călătorie de studii în vara aceasta a trecut și prin Cluj; aici a vizitat muzeul etnografic al societății «Eke» și a fost foarte bine primit de savantul director al muzeului Dr. Herman Antal.

Tînărul filolog, trecînd spre Viena, a avut amabilitatea a se opri mai multe zile și pe la noi. Aici am avut fericita ocazie de-a vedea frumosul rezultat al studiilor ce le-a făcut: mai multe caiete cu un prețios material folcloristic și lingvistic pe care Asociațiunea ar face foarte

bine să-l ceară spre tipărire. Propunerea dlui Popovici făcută Asociațiunii ca să-i dea ajutorul convenit pentru studiarea *dialectelor romine* dela noi, e o idee fericită, în fața căreia bugetul Asociațiunii n'are să stea la îndoială, fiindcă dsa e un om cu pregătiri temeinici în acest ram, cum puțin se găsec și în străinătate. Asociațiunea poate s'ar ști îngriji ca să-i dea și o ocupațiune permanentă dlui Popovici. Nu?!

\* \* \*

**Coșbuc în ungurește.** Cetim în «Pesti Hir-lap» (15 Oct.) că societatea «Erdélyi Irodalmi társaság» a hotărît traducerea poeziilor poetului nostru Coșbuc în ungurește. Cu traducerea a fost însărcinat Rêvai Károly, care și pînă acum a tradus mai multe poezii românești, publicate în diferite reviste ungare.

\* \* \*

**Adunările populare din Banat.** Sub acest titlu a apărut o broșură volantă, în care se descriu cu multă însuflețire adunările convocate de deputatul dr. A. Vlad în comunele Răcășdia, Sasca-mont. și Berliște. Entuziazmul și dragostea curată cu care au primit țărani pe deputatul român, sînt o dovadă mai mult pentru a îndemna și pe alții la o activitate de deșteptare.

\* \* \*

**Secretar al II-lea al Asociațiunii** a fost ales dl Ion I. Lăpedatu, cunoscut cetitorilor și din coloanele acestei reviste. Ca absolvent titrat al școlii comerciale superioare din Budapesta și ca om cu o cultură serioasă va putea aduce servicii importante Asociației pe terenul economic și administrativ, așa că secretarul I, față de un specialist, se va putea dispensa ușor de aceste atribuțiuni și va putea dezvolta o mai intensivă activitate literară.

\* \* \*

**O circulară.** Vicarul episcopesc al Orăzii-mari, Preacuvioșia Sa Vasile Mangra a adresat o importantă circulară tuturor oficiilor protopopești și parohiale din districtul gr. or. român al Orăzii-mari, învițînd pe preoți a scrie cronica bisericeii din comunele în cari servesc. Circulara specifică datele pe cari au să le cuprindă aceste cronici, cari pot să fie de mare importanță la alcătuirea istoriei noastre bisericești. Pentru exactitatea datelor ar fi bine să se întrebuițeze și un control sever, ca lucrările să fie conștincțioase și serios făcute.

## CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

Vasile Pirvan: «Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă» — șapte ani din istoria Moldovei 1449—1455, București, Institutul de arte grafice «Minerva», 1904. 1 vol. de 128 p. în 80 (Prețul 2 lei).

O lucrare serioasă, care îmbrățișează o epocă nebuloasă din Istoria Moldovei. Autorul lucrează cu un mare aparat critic și cu o metodă strict științifică, calități cari asigură rezultatelor obținute o valoare netăgăduită. Atît această lucrare, cît și altele cari s'au săvîrșit în Seminarul de Istoria Romînilor de sub direcția dlui prof. D. Onciul, dovedesc că 'n capitala țării rominești se muncește temeinic... iar pentru noi această muncă e un simbol de îmbărbătare și încredere.

\* \* \*

**Virgiliu : Bucolicele și Georgicele,** traducere cu un studiu biografic și cu note de M. Străjan. București, Socecu, 1904. 1 vol. de 224 pp. (Prețul 2 lei 60 b.)

Neobositul profesor penzionar din Craiova, a făcut un bun serviciu laicilor, necunoscători ai limbii latine, traducînd în forma originală inspirațiunile idilice și patriarcale ale marelui poet din epoca de aur a literaturii latine. Traducerea e bună, și pentru cei iubitori ai frumuseților antice în poezie e un prilej de desfătare. Notele cari însoțesc traducerea sînt bogate și contribuie mult la înțelegerea deplină a hexametrilor. Provincializmele — adeseori prea riscate — cu toate justificările din *Epilog* ne supără.

\* \* \*

«Sămănătorul» numerele 42, 43, 44, cuprind articole de N. Iorga, schițe și nuvele de T. Cercel, Constanța Hodoș, M. Sadoveanu, poezii de Natalia Iosif, V. Vrînceanu, G. Vîlsan, Ecaterina M. Sadoveanu, apoi cronici și bibliografii. — «Făt-Frumos» (Birlad), nrul 13 publică o frumoasă schiță de Emilgar: Conul Iordache Iovu. — Cugetări de A. C. Cuza, poezii de C. Moldovanu, D. Naum, A. Mindru, Al. A. Naum, și o baladă inedită de V. Alexandri. — «Junimea Literară» (Suceava) n-rul 10: o nuvelă germană de H. Salus, schițe de Nello, Neagu, poezii de V. Hunțan, N. D. Cîmpean, Rotică, Dări de seamă.

\* \* \*

**Duet** de Conan Doyle, tradus de dr. Victor Onișor. Bistrița 1905, Prețul 1 cor. 60 bani. Romanul unei tinere părechii, copiat după natură. Scris într'un stil ușor și vioiu, e plăcută lectură în sările lungi de iarnă.

\* \* \*

«Revista Idealistă» (Mogoșești, prin Mihăileni, România), anul II nrul 8 are următorul sumar interesant dr. Hurmuzescu: Despre Radiu. I. *Bărbulescu*: Cum ar trebui îndrumată chestia macedo-romină. Șt. *Antim*: Pentru-ce n'au voe femeile să tae pasări. N. L. *Costake*: Studii din vechia literatură franceză. A. *Cehov*: Sărăcie de suflet (nuvelă). N. *Vaschide*: Cambridge. H. *Bordeaux*: Frica de viață, (roman). B. *Creangă*: Poezii. I. C. *Duca*: Alegerile prezidențiale din Statele-unite. I. C. *Bacalbașa*: Cronică teatrală. Buletin literar și bibliografic.

\* \* \*

